
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

פרקים בארכאולוגיה קלאסית: יוסף בן מתתיהו - בין עדות כתובה לממצא הארכאולוגי - 43912

תאריך עדכון אחרון 06-09-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ארכאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): אורית פלג-ברקת

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: orit.peleg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב, 12:00 - 13:00

מורי הקורס: ד"ר אורית פלג-ברקת

תאור כללי של הקורס:

הקורס הוא קורס אינטרדיסציפלינרי המוקדש לתרומה ההדדית ויחסי הגומלין שבלימוד מקורות עתיקים ושרידים ארכיאולוגיים. במוקד הקורס יעמדו כתביו של יוסף בן מתתיהו, ההיסטוריון בן המאה הראשונה לסה"נ, המהווים מקור לא יסולא בפז ללימוד ההיסטוריה, החברה והתרבות של יהודה בשלהי ימי הבית השני, לצד ממצאים ארכיאולוגיים רלוונטיים בני הזמן. במהלך השנה ילמדו מספר מקרי מבחן שידגימו את הקשיים המתודולוגיים, האתגרים והיתרונות שבשילוב ניתוח הטקסט והממצא הארכיאולוגי לטובת הבנה מלאה יותר של החברה והתרבות בעת העתיקה.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס היא להקנות לסטודנטים כלים מתודולוגיים לניתוח ממצאים ארכיאולוגיים בהתבסס על מקורות עתיקים וכן להכיר לעומק סוגיות מרכזיות הנוגעות לארכיאולוגיה והתרבות החומרית של ארץ ישראל בשלהי ימי הבית השני

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לזהות ולתאר את המאפיינים של כתבי יוסף בן מתתיהו, המקורות שעליהם הוא נשען והמסרים שהוא שואף להעביר
2. לנתח ולהציג בעל פה ובכתב סוגיות מרכזיות הנוגעות לחברה ולתרבות החומרית של שלהי ימי הבית השני בהתבסס על שרידים ארכיאולוגיים רלוונטיים והתייחסויות בכתבי יוסף בן מתתיהו.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית ודיון בכיתה במאמרים שהסטודנטים יתבקשו לקרוא לקראת השיעורים, שני רפרטים וכתבת עבודה סמינריונית לחיילים בהגשת עבודה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. יוסף בן מתתיהו האיש - תולדות חייו וכתביו
2. יוסף בן מתתיהו ההיסטוריון - מקורותיו, מהימנותו - גישות במחקר
3. א. אלכסנדר מוקדון והיהודים - בין אגדה ומציאות; ב. בית טוביה וארמון טוביה בעראק אל-אמיר
4. ביצורי הסלבקים ומרד המקבים
5. זיהוי מודיעין וקברי המקבים
6. האידיאולוגיה המלכותית של החשמונאים לאור המקורות וארמונות החורף ביריחו
7. ראשית ההתיישבות היהודית בגליל ושאלת הכיבוש החשמונאי
8. גיור האדומים ומוצא משפחתו של הורדוס

9. האדומים בימי הבית השני "נוכחים נפקדים"? (או מדוע לא מוזכרים מתחמי חברון וממרא בכתבי יוסף בן-מתתיהו?)
10. השימוש בשיש ובעמודים מונוליטיים במפעלי הבנייה של הורדוס
11. פולחן הקיסר ביהודה וזיהוי מקדש אוגוסטוס ורומא בבניאס
12. מתי הורחב הר הבית בירושלים?
13. הסטיו המלכותי בהר הבית ושאלת מקורותיו של יוסף בן מתתיהו
14. תבניתה של העיר ירושלים ומהלך החומות – עדויות ארכיאולוגיות חדשות
15. פונטיוס פילטוס הנציב האכזר או הבנאי הגדול?
16. האיסיים ושאלת קומראן
17. מדידת זמן במקורות ובתרבות החומרית בשלהי ימי הבית השני
18. הסיבות לפרוץ המרד
19. יוספוס והמרד הגדול בגליל
20. מיתוס נפילת מצדה
21. מחורבן המקדש וירושלים לתהלוכת הניצחון וקשת טיטוס ברומא
22. סיכום: מהימנותו של יוספוס לאור הממצא הארכיאולוגי

חומר חובה לקריאה:

- Rajak T. *Josephus: The Historian and His Society*, London 1983, pp. 11-45.
- Cohen S.J.D. *Josephus in Galilee and Rome: His Vita and Development as a Historian*, Leiden 1979, pp. 24-47.
- מומיליאנו א'. "יוסף בן מתתיהו וביקור אלכסנדר בירושלים", בתוך א' רפפורט ו' רונן (עורכים), מדינת החשמונאים: לתולדותיה על רקע התקופה ההלניסטית, ירושלים ותל-אביב תשנ"ד, עמ' 36-43.
- Rosenberg S. "Qasr al-Abd: A Mausoleum of the Tobiad Family?" *Bulletin of the Anglo-Israeli Archaeological Society* 19-20 (2002): 157-175.
- Netzer E. "Floating in the Desert - A Pleasure Palace in Jordan", *Archaeology Odyssey* 2 Winter (1999): 46-55.
- בן-עמי ד' וצ'חנובץ י'. "... ואת אשר בעיר דוד [אשר] בירושלים, אשר עשו להם חקרא" (מק"א, יד 36): מערכת הביצור הסלאוקית בחניון גבעתי, עיר דוד", בתוך ג"ד שטיבל, א' פלג-ברקת, ד' בן-עמי ו' גדות (עורכים), חידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה, קובץ מחקרים כרך ט, ירושלים תשע"ו, עמ' 322-313.
- חג'בי מ'. "חשיבותן האסטרטגית של יהודה וירושלים במאה ה' לפסה"נ – מבט מן האתרים המבוצרים", בתוך: א' ברוך וא' פאוסט (עורכים), חידושים בחקר ירושלים, הקובץ העשרים ושניים, רמת גן תשע"ז, עמ' 159-187.
- Zissu B. and Perry L. "Hasmonaean Modi'in and Byzantine Moditha: A Topographical-Historical and Archaeological Assessment," *Palestine Exploration Quarterly* 147/4 (2015): 316-337.
- Regev E. "Royal Ideology in the Hasmonaean Palaces in Jericho." *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 363 (2011): 45-72.
- Piotrkowski M.M. "Josephus on Hasmonaean Kingship: The Example of Aristobulus I and Alexander Jannaeus," In H. Börm (ed.), *Antimonarchic Discourse in Antiquity [Studies in Ancient Monarchies, 3]*, Stuttgart 2015, pp. 249-267.
- רפפורט א'. "הגליל בין מרד החשמונאים לכיבוש הרומי – הערות ארעיות במצב של דלות מידע, לתקופה שבין אמצע המאה השנייה לאמצע המאה הראשונה לפני הספירה בקירוב", בתוך: א'

- אופנהיימר, י' גפני, ומ' ושטרן (עורכים), יהודים ויהדות בימי בית שני, המשנה והתלמוד, ירושלים תשנ"ג, עמ' 16-30.
- י' שצמן, "על גיורם של האדומים", בתוך: מ' מור, ג' פסטור, י' רונן וי' אשכנזי (עורכים), לאוריאל - מחקרים בתולדות ישראל בעת העתיקה מוגשים לאוריאל רפפורט, ירושלים 2005, עמ' 213-241.
- י' רונן, "הממצאים מחפירות מרשה וגיור האדומים", בתוך: א' אופנהיימר, מ' מור, ג' פסטור וד' שוורץ (עורכים), יהודים ונוכרים בארץ-ישראל בימי הבית השני, המשנה והתלמוד, ירושלים 2003, עמ' 131-123.
- M. Marciak, "Idumea and the Idumeans in Josephus' Story of Hellenistic-Early Roman Palestine," *Aevum* 91/1 (2017): 171-193.
- Magen Y. "Elonei Mamre - A Cultic Site from the Reign of Herod," In: Y. Magen (ed.), *Judea and Samaria Researches and Discoveries* 6, Jerusalem 2008, pp. 95-114.
- Jacobson, D.M. "Decorative Drafted-Margin Masonry in Jerusalem and Hebron and its Relations," *Levant* 32 (2000): 135-154.
- Fischer M.L. and Stein A. "Josephus on the Use of Marble in Building Projects of Herod the Great." *Journal of Jewish Studies* 45/1(1994): 79-85.
- שוורץ ד'. "על חומרי הבנייה של הורדוס - ושל יוספוס", ארץ-ישראל כ"א (תשע"ה): 421-425.
- Berlin A.M. "Herod, Augustus, and the Augusteum at the Paneion," *Eretz Israel* 31 (2015): 1*-11*.
- מזור ג'. "מכלול המקדשים בחורבת עומרית ומדיניותה של רומא במזרח". בתוך: זיסו, ב' (עורך), ארץ ישראל וירושלים 8-9, קובץ מחקרים המוגשים לפרופ' עמוס קלונר, תשע"ג רמת גן, עמ' 319-292.
- וקסלר-בדולח ש'. "מתי הורחב הר הבית ההרודיאני: המבט הארכיאולוגי", בתוך י' בן-אריה ואחרים (עורכים), חקר ירושלים לתקופותיה: חומר ודעת, ירושלים 2015, עמ' 72-19.
- רייך ר וברוך י'. "על אודות הרחבת הר הבית בירושלים בשלהי ימי הבית השני", קתדרה 164 (תשע"ז): 7-24.
- פלג-ברקת א'. "הסטיו המלכותי בהר הבית: הצעת שחזור", בתוך: ד' עמית ואחרים (עורכים), חידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה, כרך ה', ירושלים תשע"ב, עמ' 38-51.
- זלינגר י', "תואי החומה הדרומית של ירושלים בתקופות הקדומות", קדמוניות 140 (2010): 102-108.
- אבנר ר' וארביב כ'. "חפירה החדשה ב'מגרש הרוסים' ותרומתה לחקר 'החומה השלישית' והקרב על ירושלים", בתוך: ג"ד שטיבל ואחרים (עורכים), חידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה, כרך י', ירושלים תשע"ז, עמ' 83-95.
- זנטון נ' ואחרים. "בניה מונומנטלית בירושלים של ימי הנציב פונטיוס פילאטוס: מבט נומיסמטי מהרחוב המדורג שבערוץ הטירופיון", בתוך: ג"ד שטיבל ואחרים (עורכים), חידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה, כרך י', ירושלים תשע"ז, עמ' 99-114.
- Lønnquist K. "Pontius Pilate - An Aqueduct Builder?" *Klio* 82 (2000): 459-495.
- Hirschfeld Y. "Early Manor Houses in Judea and the Site of Khirbet Qumran." *Journal of Near Eastern Archaeology* 57/3 (1998): 161-198.
- Atkinson K. and Magness J. "Josephus's Essenes and the Qumran Community," *Journal of Biblical Literature* 129/2 (2010): 317-342.
- גודמן מ'. "שורשי המרד הגדול - אמות מידה מעמדיות", קתדרה 49 (1988): 23-36.
- רפפורט א'. "הערות על סיבותיו של המרד הגדול ברומי", קתדרה 8 (1977): 42-46.
- רפפורט א'. "טבריה ומקומה במרד הגדול", בתוך: י' הירשפלד (עורך), טבריה מייסודה עד הכיבוש המוסלמי (עידן 11), ירושלים תשמ"ח, עמ' 12-23.
- שיאון ד'. "עיר מקלט: העדות הארכאולוגית למרד הגדול בגמלא", המרד הגדול בגליל [סדרת הקטלוגים של מוזיאון הכט], חיפה תשס"ח 73-89.

-
- Cohen S.J.D. "Masada: Literary Tradition, Archaeological Remains, and the Credibility of Josephus," *Journal of Jewish Studies* 33/1-2 (1982): 385-405.
 - ח' גולדפוס וב' ארובס, "מצדה מנקודת המבט הרומית לאור החפירות במערכת המצור", בתוך ש' יונה (עורך), אור למאיר: מחקרים במקרא, בלשונות השמיות, בספרות חז"ל ובתרבויות עתיקות, באר שבע תש"ע, עמ' 19-32.
 - ר' רייך, "חורבן ירושלים בשנת 70 לסה"נ: תיאורו של יוסף בן מתתיהו והממצא הארכאולוגי", קתדרה 131 (2009), עמ' 25-42.
 - Magness J. "The Arch of Titus at Rome and the Fate of the God of Israel," *Journal of Jewish Studies* LIX/2 (2008): 201-217.
 - Broshi M. "The Credibility of Josephus," *Journal of Jewish Studies* 33/1-2 (1982): 379-384.

חומר לקריאה נוספת:
ינתן בתחילת הסמסטר

מרכיבי הציון הסופי :
הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 40 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
30 %
מצגת / הצגת פוסטר / הרצאה 30 %

מידע נוסף / הערות: